

Ljungby kyrkogård

Ljungby församling, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Växjö stift 2005

Cecilia Ring
Kyrkoantikvariska rapporter 2006, Kalmar läns museum

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
LJUNGBY KYRKOGÅRD	
Kyrkomiljön	7
Kyrkan	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	11
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	15
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGÅRDEN I DESS HELHET	27
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för värden av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövärden.

På uppdrag av Växjö stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/ begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattar de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/ samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144).

anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill göra anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och läns museerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Liselotte Jumme och Cecilia Ring vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar.

Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravningsbredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

Växjö stift – en kort historik

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska kyrkoprovinsen styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland. Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydsjaskandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinen pågick dock samtidigt och när Uppsala blev ärkebiskopssäte 1634 bestod den nya svenska kyrkoprovinen av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet skapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Värendsdelens utgjordes av fem härader, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo, Östbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två härader, Västra och Östra Njudung.

Växjö stifts gränser mot Linköpings stift kom dock snart att bli föremål för diskussioner. Tvisten löstes först genom den påvelige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248. Växjö stift kom efter domen att endast omfattas av Varend vilket gjorde stiftet till det minsta i landet vid den tiden. Området som motsvaras av nuvarande Kalmar län tillhörde under medeltiden Linköpings stift.

År 1555 blev Norra och Södra Møre samt Öland ett självständigt kyrkligt förvaltningsområde, ett s k ordinarie dömne, inom Linköpings stift. Ordinarie dömnen inrättades av Gustaf Vasa och var ett sätt att minska biskoparnas makt. Vid samma tidpunkt överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift. År 1583 upphörde Kalmars och även Jönköpings ordinarie dömnen. Man återgick då praktiskt taget till den gamla stiftsindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista härader till stiftet i Växjö.

Kalmar blev åter ett kyrkligt förvaltningsområde 1603 då man blev superintendentia. En superintendentia är ett område som avskilts från ett äldre stift och som senare fick status av eget stift. Ursprungligen ingick hela Kalmar län utom Tjust i superintendentian men med tiden kom Sevede, Aspeland och Tuna län att övergå till Linköpings stift. När Kalmar 1678 blev eget stift omfattade det Södra och Norra Møre, Handbörd, Stranda och Öland. Denna indelning bevarades fram till 1903 då det beslutades att Kalmar stift uppgick i Växjö stift. Sammanslagningen realiserades 1915 då Kalmars biskop Tottie avled. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner. Inom stiftet finns cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

LJUNGBY KYRKOÅRD

Fastighetsbeteckning: Ljungby 1:1, Ljungby socken, Kalmar kommun, Södra Møre härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningsstal: 1855; 3164 inv, 1875; 3493 inv, 1910; 3800 inv, 1940; 3400 inv, 1955: 3521 inv, 1969; 3332 inv, 2004; 4215

Kyrkomiljön

Kyrkan och kyrkogården ligger inne i Ljungbyholm samhälle söder om Kalmar, strax väster om före detta E 22 söder ut mot Malmö. Söder om kyrkan och intill kyrkogården ringlar Ljungbyån fram. Prästgården, uppförd redan 1827, ligger även den intill kyrkan och bebos av församlingens komminister. Vid kyrkan uppfördes år 1884 en egen småskola och 1920-21 flyttades kyrkstallarna för att ge plats åt den nya skolan, väster om kyrkan. Byggnaden finns kvar än idag och används som skola. I öster ligger församlingshemmet vilket uppfördes 1974.

Kyrkan

Ljungby kyrka är byggd av tuktad gråsten samt spritputsad och avfärgad i en svag ton av terrakotta. Kyrkan består av ett ovanligt brett och långt långhus vars äldsta delar är från 1100-talet, och som byggdes till nuvarande storlek under 1300-talet. Ett rektangulärt kor byggdes till under 1500-talet. Kyrkan brann efter ett blixtnedslag 1757 men renoverades. Ungefär 100 år senare renoverades kyrkan efter ritningar av C G Brunius. Då tillkom nuvarande kyrktorn och kyrkan fick sitt nuvarande utseende med exteriör i Skåneinspirerad romansk stil och interiören i nygotisk stil. I kyrkans västra gavel finns en runsten inmurad med texten "Fet och Ragna, de läto rista stenar efter Vinterlide".

Kyrkogårdens historik

För Ljungby kyrkogård finns flera grundliga genomgångar gjorda. Den här historiken kommer att grunda sig på Ragnhild Boströms, Ljungby kyrka och Tage Roos artikel i Ljungbyholms krönika.

En första kyrkogård bör ha anlagts när den första kyrkan uppfördes på platsen men av den tiden finns inga spår bevarade.

Redan i slutet av 1500-talet fanns det enligt uppgift en stapel på kyrkogården. Från 1633 vet man att den var placerad på kyrkogårdens sydvästra del. I stapeln hängde från början två klockor och senare tre.

In på kyrkogården ledde på 1600-talet tre huvudingångar; en i väster, en i öster och en i norr vilka alla var försedda med stigluckor. De var antagligen uppförda i sten. När det år 1675 talas om "*luckan, som wetter in åth prostegården*" är det oklart om man menar den östra luckan eller om det fanns ytterligare en fjärde stiglucka på den södra sidan. En stiglucka kan nämligen ha funnits också i den södra kyrkogårdsmuren. Vid dikesgrävning längs den södra muren 1927 påträffades nämligen rester av sten och kalkbruk vilka Manne Hofrén tolkade som möjliga rester av en stiglucka. År 1766 byggdes stigluckorna om. Till den västra stigluckan inköptes 1798 nytt golv av granplankor. Samtliga stigluckor togs sannolikt bort 1856.

På 1700-talet omgavs kyrkogården av en kraftig bogårdsmur avtäckt med trä. Enligt ett protokoll från år 1675 var vid den tiden kyrkogårdsmurens skötsel och omsyn fördelad på inte mindre än 72 olika gårdar i socknen. Under 1700-talet klagades det ofta, i

sockenstämmoprotokollen, över att muren hölls i dåligt skick. I början av 1800-talet övertog därför kyrkokassan dess underhåll.

År 1749 planerade man att bygga ett benhus vid kyrkans västra gaveln. Detta verkar dock aldrig ha blivit genomfört och år 1805 beslöt man att kyrkvaktmästaren skulle gräva en grop i västra hörnet av kyrkogården. Där skulle alla människoben som låg omkringspridda på kyrkogården samlas.

Petrus Frigelius avbildade kyrkan både från norr och från söder år 1750. Han avbildade två stigluckor, en i söder och en i väster. Väster om kyrkan återgav han också den tidigare nämnda klockstapeln. Stapeln skall ha byggts 1633 av Anders i Harby. Det var en öppen, spånklädd klockbock med hög spira. Stapeln stod gränslös över den västra kyrkogårdsmuren, troligen för att inte ta för mycket av gravutrymmet. Vid den stora kyrkbranden 1757 brann även klockstapeln ner och en ny återuppfördes. I samband med branden blev även taket som täckte kyrkogårdsmuren förstört och togs bort. Trätaket ersattes efter branden troligen av tegelpannor.

För att avvärja att djur betade inne på kyrkogården inköptes 1798 två hänglås till stigluckorna och man anskaffade nya trappor av ek över kyrkogårdsmuren. Följande år inköpte och lät man plantera 20 stycken lönträäd på kyrkogården. För att återigen förhindra att djuren tog sig in på kyrkogården inköptes 1825 järngaller att lägga i stigluckorna och ändringar gjordes av trapporna. Järngallren hade dock föga resultat och år 1829 klagades det fortfarande över djurens framfart på kyrkogården.

På en lantmäterikarta från 1805 avbildas kyrkogården som en rektangulär yta runt om kyrkan. In på kyrkogården ledde tre stigluckor, en ingång låg i öster, en i väster och en i söder. Klockstapeln var uppförd väster om kyrkan. Strax utanför kyrkogårdsmuren i norr var landsvägen.

Ljungby var under cirka 100 år prebende åt Kalmarstiftets biskopar. Från år 1822 finns ett protokoll när biskop och herr doktor Magnus Stagnelius besökte kyrkan i Ljungby. I protokollet omtalas att *”liken begrafvas inte vid någondera av kyrkorna (då menar man också Hossmo som man också besökt) uti linier; utan hvarje gård har sitt begravningsställe”*. Biskopen, Stagenelius försökte dock få församlingarna att förstå fördelarna med att begrava de döda i linjer. De kunde dock inte komma överens och frågan sköts på framtiden. I ett flertal protokoll ifrån slutet av 1800-talet klagades det över trängseln och svårigheterna att få plats med nya gravar. Protokollen talade också ofta om att *”kyrkogården företedde en bedrövlig anblick”*. Vidare så beslutade man vid ett tillfälle att *”klockaren skulle få bärga det hö, som kunde växa bland gravarna, men att han i gengäld hade skyldighet att freda området mot de svin och andra kreatur, som kringspredo de dödas ben och osnyggade kyrkogården”*. Grindar sattes i öppningarna och de finns beskrivna från 1900-talet *”De båda grindparen rakt i öster och väster om kyrkan är enligt inskrift tillverkade år 1859 av smeden L P Dahlgren i Bårby på Öland och beställdes av J Johansson i Qvigerum. De längre norr ut belägna grindarna tillkom vid utvidgningen på 1940-talet och gjordes av H. Dahlströms smidesverkstad i Emmaboda.”*

År 1856 i samband med ombyggnaden av kyrkan revs kyrkogårdsmuren ner. Prosten J P Danielsson misstänkte att de bästa stenarna användes till tornbygget. De stenar som inte användes fick ligga kvar *”som en skröplig ruin”* fram till 1940-talet.

Det äldsta kända fotografiet på Ljungby kyrka är taget 1860. Mycket lite syns av kyrkogården men väster om kyrkan syns kyrkstallarna. Samma år tecknade Ulla Toll av kyrkan från nordväst. Stigluckan som vette mot prästgården syns till söder om kyrkan. Stigluckan togs bort 1868. Muren blev på det sättet helt slutet i söder. En trappa och en öppning sparades dock i muren.

I ett sockenstämmoprotokoll från den 30/10 1861 kan man läsa ”*Upptogs åt åldermännen att utvälja passande träd för plantering å kyrkogården. Medel härtill skulle tagas av 1860 års brännvinsmedel.*”

Bristen på gravplatser blev dock allt mer uppenbar och till slut enades man om en utvidgning av kyrkogården åt norr. Den 21/8 år 1904 invigde Biskop Tottie den del som kom att kallas ”mellankyrkogården”. Nuvarande kvarter D planerades för linjegravar. Utvidgningen förde dock en svårighet med sig. Den gamla landsvägen gick mitt igenom det helgade området och vid begravingar kunde trafiken, trots sin ringa omfattning, bli störande.

År 1927 påträffades vid dikesgrävning längs den södra muren, ben och kistrester. Man drog slutsatsen att kyrkogården tidigare haft en större utbredning åt söder. Man fann också rester efter ett murparti lagd i kalkbruk. Manne Hofrén tolkade det som rester efter antingen en stiglucka eller efter en tidigare kyrkogårdsmur.

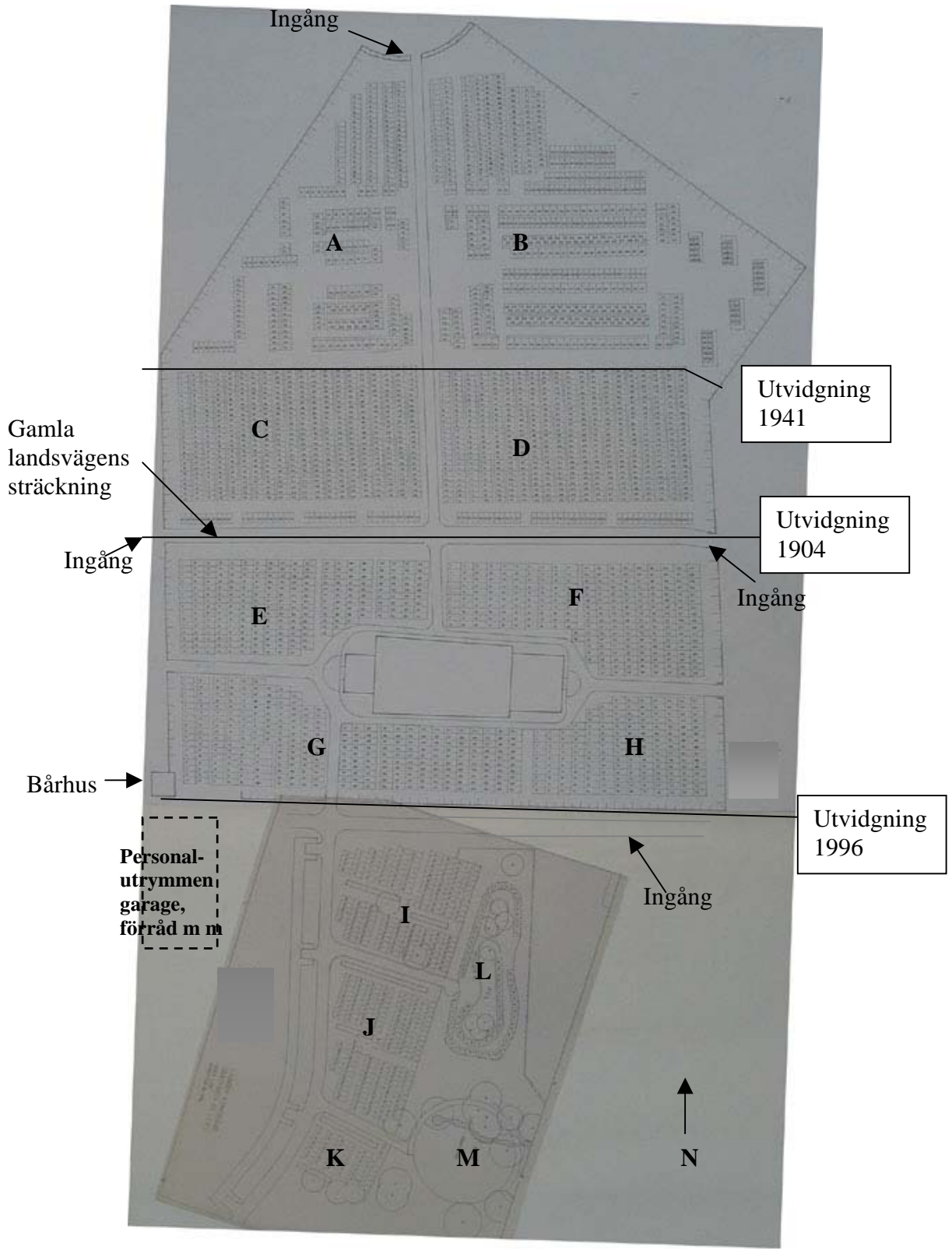
Fotografier, troligen från 1920-talet, visar en kyrkogård där det på den västra sidan var mer ängslikt fast det stora flertalet av gravplatserna ändå hade någon form av omgärdning. Inne på kyrkogården var det planterat enstaka granar och det fanns bänkar att sitta på.

I slutet av 1930-talet tillkom den nya vägen till Harby och nu beslöts enhälligt att kyrkogården åter skulle utvidgas mot norr ”*ända till den nyanlagda vägen*”. Förslaget till utvidgningen ritades av länsarkitekt Åke Strindberg. Samtidigt fick kyrkogården en ny mur av kilad sten som lades av Ernst Niklason och Ernst Andersson från Tvärskog. Den nya delen invigdes av biskop Yngve Brilioth den 24/8 1941.

På fotografier från 1940-talet omgärdas flertalet av gravplatserna av låga häckar eller av stenramar och gravplanerna är belagda med grus. På en del var det gravkullar.

På 1960-talet, efter förslag av kyrkorådet och beslut av kyrkofullmäktige, började man ta bort alla gravramar och häckar kring gravplatserna. I stort sett alla gravplatser såddes också in med gräs för att underlätta skötseln.

År 1996 invigdes, av Dag Sandahl, ytterligare en ny del av Ljungby kyrkogård söder om den gamla. Området utformades mer med mjukare former och med mer grönska som skapar ”rum” efter ritningar av Gunnar Klasson, Mönsterås.

Gravkarta över Ljungby kyrkogård

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogården består av fyra tydligt urskiljbara delar som speglar kyrkogårdens utveckling. Gamla kyrkogården ligger närmast runt kyrkan, kvarter E-H. Första utvidgningen norr om kyrkan gjordes 1904 och kallades under en tid ”mellankyrkogården” numera kvarter C-D. År 1941 invigdes ytterligare en utvidgning åt norr, det som är dagens kvarter A och B. Södra delen, från 1996, omfattar kvarter I-M där kvarter L är ett urngravsområde och kvarter M är minneslundan. Gamla kyrkogården bevarar delar av äldre karaktär, främst i form av vårdar från 1800-talets mitt och slut. På ett par ställen på kyrkogården finns linjegravar. Nya kyrkogården är utformad med mindre kvarter, vårdar längs rygghäckar och rumslighet skapad genom vegetationen. Hela kyrkogården är insådd med gräs.

Omgärdning

I öster, norr och väster finns en kallmurad mur av huggen gråsten. I gränsen mellan den nya (1996) och den gamla delen är en mur av kallmurad natursten. På insidan av hela muren är det en gräsklädd jordvall. Hela muren, förutom den mellan gamla och nyaste delen, lades om i samband med 1941 års utvidgning.

Den nya kyrkogården kringgärdas av naturmark, förutom i väster där den angränsar till prästgårdsparken.

Muren mellan gamla och nya delen är lagd med mindre natursten (KI Ljungby kyrkog 028)

Muren runt de nyare delarna är lagd av huggen sten (KI Ljungby kyrkog 003)

Ingångar

En ingång är placerad precis öster om kyrkan och består av två grindstolpar i granit. Några grindar fanns inte vid inventeringstillfället. Det är sannolikt de grindar, från 1859, som står uppställda vid förråden väster om den nya delen.

Längre norr ut i östra muren finns ytterligare en öppning, här med en modern svartmålad dubbelgrind av järn samt ett vändkors för att kunna ta in cyklar och vagnar på kyrkogården.

En modern grind där landsvägen gick före 1940-talet (KI Ljungby kyrkog 002)

Liten trappa genom kyrkogårdens södra mur (KI Ljungby kyrkog 027)

I norr finns endast en ingång. Mellan stolpar av granit är en svartmålad dubbel järngrind.

I väster finns samma typ av grindar och vändkors som i öster. Mittför kyrkans vapenhus finns ytterligare en ingång. Mellan två grindstolpar av granit skall de ursprungliga grindarna från 1859 hänga.

En ny öppning i södra muren har gjorts i höjd med kyrkans torn för att få en passage mellan den gamla och den nya delen.

I muren lite längre åt öster finns en öppning med en trappa av kalksten.

I rak linje söder ut från muren i höjd med trappan finns ytterligare en grind och ett vändkors som entré till den utvidgade kyrkogården.

Vegetation

Trädkrans: trädkrans av alm finns runt de äldre delarna men inte runt den Nya kyrkogården.

Övrigt: allén längs den före detta landsvägen söder om kyrkan kantas av almar. I kvarteren finns det häckar av tuja, häckoxel, idegran, ölandstok och på den nya delen måbär.

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

I kv B fanns en liten fontän omgiven av buskar (KI Ljungby kyrkog 044)

Gångsystemet på den nytillkomna delen är lite mjukare än på de äldre delarna (KI Ljungby kyrkog 164)

Gångsystem

På den gamla kyrkogården är det ett rätvinkligt system med gångar i öst-västlig och nord-sydlig riktning. Gången i öst-västlig riktning mellan grindarna, strax norr om kyrkan, följer samma sträckning som den gamla landsvägen mellan Ljungbyholm och Trekanten.

Gångarna på den nya delen är mjukare men går huvudsakligen i öst-västlig och nord-sydlig riktning. Alla gångar är belagda med asfalt.

Gravvårdstyper

På Ljungby kyrkogård finns flera olika typer av gravvårdar från slutet av 1700-talet fram till idag. Störst är variationen på den äldsta delen av kyrkogården. Mest utmärkande här är de höga stående gravvårdarna av vilka flera har en påkostad och ibland också ovanlig utformning. Inspirationen till de här vårdarnas utformning är hämtad från flera olika stilar. Det nationalromantiska inflytandet märks hos vårdar med råa oslipade ytor och asymmetriska krön. Det ska föra tankarna till runstenar och andra fornnordiska lämningar. I motsats till denna typ av vårdar finns höga strama vårdar med polerade ytor. Dessa vårdar är influerade av antikens klassicistiska stildrag. Från denna stil hämtades också dekorelement som lövkransar, blomsterslingor, draperingar, urnor m.m. När det gäller dekoren var också den kristna symboliken med kors, duvor m.m. en viktig inspirationskälla. I motsats till de höga stående gravvårdarna finns låga gravvårdar som man kan hitta på kyrkogårdarnas linjegravsområden. Denna typ av gravvårdar tar upp samma former och motiv som de mera påkostade gravvårdarna. På Ljungby kyrkogård finns idag sporadiska spår av linjegravsområden. Under 1930-och 40-talet förändrades gravvårdarna. De höga vårdarna ersattes av låg, breda, ibland mycket breda, vårdar. Flera kyrkogårdar införde bestämmelse som avgjorde hur höga gravvårdarna fick vara. De gravvårdar som blir vanliga vid den här tiden är tydligt inspirerade av de klassicistiska idealen. De är symmetriskt uppbyggda med parställda pelare eller kolonner och raka eller trekantiga krön. I mitten av 1900-talet går gravvårdarnas utformning mot en allt större enhetlighet och enkelhet. De förblir låga och med tiden allt mera rektangulära till formen. Dekoren förenklas och vanliga motiv är kors, duvor och blommor. På 1970-talet blir talldungar och soluppgångar vanliga. Under 1990-talet har utvecklingen gått mot en större frihet i utformning. Den strikta rektangulära formen har mjukats upp och dekoren har blivit mer personlig. Under hela perioden från mitten av 1900-talet fram till idag har granit i olika färger varit det material som majoriteten av gravvårdarna tillverkats av. En gravplats är, på den äldsta delen av kyrkogården, omgärdad med grusad gravplan. Fram till mitten av 1900-talet var det relativt vanligt att man på gravvården angav den dödes yrkestitel. Efter att ha varit omodernt i flera årtionden är denna tradition på väg tillbaka men nu i form av bilder som beskriver den dödes yrke eller intressen. Att Ljungby samhälle haft stor betydelse märks på att ovanligt många av gravvårdarna är mer påkostade och har en större variation än vad som är vanligt på en landsortskyrkogård. Titlarna visar också på en mängd yrken som kanske inte är så vanliga i så stor omfattning. På Ljungby kyrkogård är det vanligt att man angett varifrån den döde kommer.

Minneslund

Minneslunden tillkom i och med utvidgningen av kyrkogården på 1990-talet. Den ligger i den östra delen av området och avgränsas i söder och sydost av Ljungbyån. Mot prästgården i nordost finns en låg vallmur och mot väster en plantering. Intill ån breder hagmark med hasselbuskar och om våren vitsippor ut sig. I den västra delen finns en springbrunn med en stor sten. Vattnet rinner vidare i en bäck, som flyter ut i Ljungbyån. Längs bäcken går en gång av gatsten. Över den lilla bäcken finns en bro av trä. Intill springbrunnen och längs bäcken sätter kyrkogårdsbesökarna sina vaser med blommor. Minneslunden är ritad av Gunnar

Klasson från Mönsterås och tanken var att den skulle *"utformas som en glänta i naturmarken"*. Precis i ingången till minneslundan står det en återanvänd granitvård med bibelcitatet Herren är min herde mig skall intet fattas...

I minneslundan finns en springbrunn och en bäck (KI Ljungby kyrkog 234)

På en svart vård står i det sydvästra hörnet är bibelcitatet "Herren är min herde ..." ingraverat (KI Ljungby kyrkog 236)

Byggnader

I det sydvästra hörnet av den gamla delen av kyrkogården ligger bårhuset. Byggnaden var från början en vedbod från mitten av 1800-talet. På 1940-talet byggdes den om till bårhus. Det är byggt av sten och har en vitputsad fasad med en dörr av trä. Taket är täckt av träspån. Bårhuset är fortfarande i bruk och det finns en kylanläggning.

Söder om bårhuset ligger förråd, garage och personalutrymmen i byggnader av trä med plåttak. När byggnaderna uppfördes är inte känt men de tillbyggdes på 1990-talet.

Bårhuset i SV hörnet, var tidigare vedbod som byggdes om på 1940-talet (KI Ljungby kyrkog 016)

Gravvårdar tagna ur bruk ligger i vällen mellan den gamla och nya delen (KI Ljungby kyrkog 138)

Övrigt

Ett fåtal vårdar tagna ur bruk ligger i vallmuren intill öppningen mellan nya och gamla delen. I övrigt kasseras vårdar som tagits ur bruk.

Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning Kvarter A och B

Allmän karaktär

Kvarter A och B ligger norr om kyrkan, på den del som utvidgades på 1940- talet. Kvarteren omgärdas av kyrkogårdsmuren i öst, väst och norr. I söder avgränsar häckar av buxbom mot de övriga kvarteren. Kvarteren är indelade i ”rum” med hjälp av häckar av tuja eller häckoxel. I den nordöstra delen finns även ett vattenarrangemang och buskar av ölandstok. Området delas av en asfalterad gång i nord – sydlig riktning. Vårdarna är vända åt norr, söder, öster eller väster. I kvarter B finns det rester efter ett linjegravsområde från 1950-1960- tal. Området har inte använts fullt ut.

Översikt över kvarter A från S (KI Ljungby kyrkog 033)

Översikt över kvarter B från SV (KI Ljungby kyrkog 043)

Gravvårdstyper

De vanligaste vårdarna i kvarteren är låga rektangulära stenar. De fåtal vårdar som finns kvar i linjegravsområdet, från 1950-talet, är mindre, enkla svarta granitvårdar. Linjevårdarna från 1960-talet är lite större och oftare i grå granit. Grå granit men även röd är det dominerande materialet. I urngravskvarteren, kvarter A, är alla utom en sten liggande. I kvarter B finns en, av de två platser, som fortfarande har grusad gravplan på kyrkogården. I övrigt är hela området besatt med gräs men vissa vårdar står i öppen rabatt.

Vanlig typ av vårdar i kv A (KI Ljungby kyrkog 036)

Liggande vård i urngravsområdet i kv A (KI Ljungby kyrkog 039)

På övervägande delen av vårdarna anges vilken by eller gård som varit den dödes hem. Titlar förekommer på en mindre andel av vårdarna, men inte på någon i den del som är urngravsområde. Titlar som finns är: hemmansägaren, lantbrukare, möbelsnickaren, sjöman, folkskolläraren, fabrikör, länsskogvaktare, småskollärare, kyrkvård, agronom, rektorn o kantorn, lärarinnan, kommunalråd, linjemästaren, båtsmannen, järnvägsmannen, trädgårdsmästaren och rörentreprenören.

I kv B fanns tidigare ett linjegravsområde. Nu är de flesta vårdarna av denna typ borttagna (KI Ljungby kyrkog 045)

Tidstypisk linjegravvård från 1950-talet, kv B (KI Ljungby kyrkog 046)

Övrigt

Vattenarrangemang samt nytillkomna delar med häckar av ölandstok

Del som utvidgats ev omlagts i ett senare skede. Familjegravar mot rygghäckar av häckoxel (KI Ljungby kyrkog 049)

Liggande gravvård med grusad gravplan. En av två grusade gravplatser på kyrkogården, kv B (KI Ljungby kyrkog 050)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter A och B tillkom vid utvidgningen av kyrkogården på 1940-talet, men har lagts om vid minst ett tillfälle. Vårdarna är låga och stående och placerade i ryggställda rader.

Uppdelningen mellan köpta och allmänna gravar har ett socialhistoriskt värde då det visar på sociala skillnader i samhället. Ett urval av linjegravarna bör långsiktigt bevaras på plats. Inom

området finns även en urnlund. I det fortsatta bruket av området bör den plan som finns för områdets utformning följas.

Kvarter C och D

Översikt över kv C från SV (KI Ljungby kyrkog 053)

Översikt över kv D (KI Ljungby kyrkog 069)

Allmän karaktär

Kvarter C och D ligger också norr om kyrkan och tillkom i samband med utvidgningen 1904. Kvarteren avgränsas i öster och väster av kyrkogårdsmuren och i söder av en asfalterad gång. I norr utgör häckar av tuja gräns mot kvarter A och B. Mellan kvarter C och D går en asfalterad gång. Hela kvarteret är insått med gräs och vårdarna står antingen i gräs eller i öppna rabatter. Kvarteret användes från början till linjegravar och spår kan ännu ses efter ett linjegravsområde i kvarter D. Vårdarna är vända mot öster, väster eller söder.

Trävård, rest 1963, i kv C (KI Ljungby kyrkog 057)

Vård av plåt. Rest 1985 över Tyra Karlsson (KI Ljungby kyrkog 058)

Ovanlig titel på vård från 1970-talet i kv C (KI Ljungby kyrkog 062)

Gråa rektangulära vårdar är vanliga i kv C (KI Ljungby kyrkog 063)

Gravvårdstyper

Intrycket av kvarteren domineras av låga rektangulära vårdar. Kvarteret användes till en början som linjegravsområden men har lagts om under ett par omgångar. Den äldsta vården i området är från 1911 och den yngsta från 2006. Vårdar från 1970-90-talen dominerar. Sporadiskt kan man följa de små enkla svarta granitvårdarna vilka är så typiska för linjegravsvårdarna, den äldsta är från 1928 och den yngsta 1945. Längs gången mellan de båda kvarteren är en del större familjegravvårdar placerade. Majoriteten av vårdarna är stående men det finns enstaka liggande. Ett fåtal har nationalromantiska drag och en del vårdar har klassicistiska drag med pelare och kolonner. Det dominerande materialet är grå, röd och svart granit. En vård är en korsformad trävård från 1960-talet. En annan är av koppar också den korsformad. Fyra små liggande vårdar är av kalksten. En svart granitvård är krönt av en urna. Flera av gravplatserna kantas av små buskar i form av tuja eller buxbom.

På endast ett fåtal av vårdarna nämns den dödes titel. Flera trädgårdsmästare är begravda i kvarteren. Övriga titlar som förekommer är: inspektören, lantbrukare, mjölkbedömaren, hemmansägare, kusken, lägenhetsägaren, handlanden, målaren, byggmästare, förste kontoristen vid Ljungbyholm station, smedmästare, målarmästare, fabrikkör, byggnadsarbetare, och källarmästaren. By- eller gårdsnamn förekommer på majoriteten av vårdarna.

Liggande vårdar av kalksten, kv D (KI Ljungby kyrkog 072)

Sentida vård i äldre utförande alternativt återanvänd, kv D (KI Ljungby kyrkog 073)

I kv D fanns rester efter ett linjegravsområde från slutet av 1920-talet till slutet av 1940-talet (KI Ljungby kyrkog 074)

Klassicerande vård rest över smedmästare Petterssons familj (KI Ljungby kyrkog 077)

Kulturhistorisk bedömning

Området togs i bruk 1904. i kvarter D finns rester efter ett linjegravssystem från 1928-1945. Linjegravsområdet visar det gravskick som var vanligt vid 1900-talets början. Här begravdes människor i den ordning de avled och fick oftast en enkel vård. Längs mittgången mellan kvarteren fanns familjegravar. Området har ett högt kulturhistoriskt värde som tydlig representant för ett tidigare vanligt gravskick. Här finns också ett socialhistoriskt värde då det berättar om sociala skillnader i samhället. Det är viktigt att till exempel en sammanhängande rad linjevårdarna får stå kvar för att minna om en nu försvunnen begravningstradition.

Kvarter E - H

Allmän karaktär

Kvarteren ligger runt om kyrkan i alla väderstreck. De består tillsammans av nästan 1000 gravplatser. I väster och öster samt söder avgränsas kvarteren av kyrkogårdsmuren. I norr utgörs gränsen numera av en asfalterad gång som har samma sträckning som den tidigare

landsvägen förbi kyrkan. Vid utvidgningen på tidigt 1900-tal införlivades den som en del av kyrkogården och vägen kom att flyttas. Kvarteren runt kyrkan utgjordes tidigare av grusgravområden med omgärdningar men idag är hela området insått med gräs och vårdarna står i gräs eller i öppna rabatter. De är vända företrädesvis mot öster eller väster men några enstaka är vända mot söder.

Översikt över kv E (KI Ljungby kyrkog 111)

(KI Ljungby kyrkog 112)

Översikt över kv H (KI Ljungby kyrkog 180)

Översikt över den västra delen av kv G (KI Ljungby kyrkog 153)

Gravvårdstyper

På kyrkogårdens äldsta del finns flera gravvårdar som är typiska både till utformning och dekor för olika perioder från 1800-talets början fram till idag. Kyrkogården bör ha tagits i bruk redan när den första kyrkan anlades på platsen men den äldsta bevarade gravvården är från 1796. Det är en granitvård med bred sockel och kronliknande krön. På vårdens står det ”Här vilar Sven Botin”. Både födelsedata och dödsdata är angivna med romerska siffror. Tidigare har det varit fäst något, troligen av koppar, på kröndelens framsida, dessa ornament är numera försvunna. Flera av gravvårdarna i området är påkostade och har utmärkande detaljer när det gäller material, dekor eller inskription.

Gravvård rest, 1936, över Oscar Olin och hans kinesiska hustru Nin (KI Ljungby kyrkog 083)

Granitvård rest över Nattvakten Johan Andersson, 1926 (KI Ljungby kyrkog 084)

Tidigare hade familjegraven en omgärning, kv E. Släktingar till Olof Palme (KI Ljungby kyrkog 085)

Kyrkogårdens äldsta bevarade vård finns i kv E rest över Sven Botin år 1796 (KI Ljungby kyrkog 093)

Majoriteten av vårdarna är av svart eller grå granit men även röd förekommer. Det är också vanligt med vårdar av kalksten. Utöver dessa material finns tre vårdar av sandsten och marmor, fyra av marmor, varav en är en avbruten pelare, fem gjutjärnsvårdar, en modern vård av smide, samt en granitvård med textplatta av marmor. Flera av vårdarna är stora och korsformade. Det finns också vårdar med nationalromantiska influenser liksom en del med klassicistiska stildrag. Troligen har samtliga äldre familjegravplatser tidigare varit omgärdade och belagda med grus. Idag finns endast en av dessa kvar. Det är en gravplats omgärdad av ett smidesstaket runt om den liggande granitvården rest över, Oskar Trädgårdh och hans familj, år 1914. I hörnen på den liggande vården är det runda kopparhandtag. Kvarterens äldsta vård är den redan tidigare nämnda vården över tullförvaltaren från 1700-talet. I övrigt finns det 34 gravvårdar som dateras till 1800-talet. Den äldsta av dem är en kalkstensvård rest 1843 i kvarter E. Gravvårdar från 1930-40 samt 1980-talet dominerar för övrigt i området.

Modern vård i smide (KI Ljungby kyrkog 118)

Hembygdsvårdaren Maj-Britt Lundbergs gravvård rest 1985 (KI Ljungby kyrkog 130)

Vården har sannolikt varit omgärdad med kedja och pollare (KI Ljungby kyrkog 214)

En modern vård med bild av Jesus (KI Ljungby kyrkog 217)

Att ange den dödes yrkestitel är mycket vanligt framförallt på de lite äldre vårdarna. Titlarna visar på högre tjänstemannatitlar som till exempel; häradshövdingen, konsulent, kronfogden, tullförvaltaren, kapten vid kungliga Jönköpings regemente, biskop, rådmannen, kyrkoherden, kontraktsprosten samt borgmästaren och översten. Den vanligaste titeln är dock lantbrukaren. Övriga titlar som visar på näringar och yrken i trakten är: majoren, handlaren, lärarinnan, mejeristen, assessorn, gjutaren, sjökaptenen, nattvakten, rättaren, snickaren, handelsresanden, hemmansägaren, godsägaren, smedmästaren, agronomen, maskinisten, krigsrådet, fabrikören, taktäckaren, virkeshandlanden, åldermannen, kyrkvården, hembygsvårdaren och läraren, trädgårdsmästaren, murarmästaren, disponenten, överstelöjtnanten, förlagsdirektören, sjuksystemen, stationsföreståndaren, folkskolläraren, kantorn, kyrkvaktaren, slöjdaren, lokföraren, rektorn, skeppsredaren, läroverksadjunkten, trotjänarinnan, stationsinspektören, mästerlotsen, kvarnägaren, civilingenjören, provinsialläkaren och coopverdie captenen (gammalt namn för sjökaptenen).

På övervägande delen av vårdarna har man skrivit ut den dödes hemort.

Vård klassicistisk stil i kv F (KI Ljungby kyrkog 117)

Många av vårdarna runt kyrkan är stående (KI Ljungby kyrkog 121)

Övrigt

Några vackra järnkors är tillverkade vid Fredriksströms järnbruk. De finns fortfarande kvar i kvarter E.

Flera av de spetsbågigt avslutade stenarna, i området närmast kyrkan, är ritade av Sven Gustaf Lindbom, en mångkunnig musikfanjunkare och målare i Kalmar som försett många kyrkor och kyrkogårdar i det gamla Kalmarstiftet med såväl altartavlor och porträtt som gravvårdar. Några av hans vårdar är de resta över krigsrådet Forssman, död 1835, assessorn Johan Palme, död 1845, och hans maka samt kofferdikaptenen M Svensson, död 1863, och hans hustru.

Fem kalkstensvårdar i samma rad söder om kyrkan kv H (KI Ljungby kyrkog 197)

Ovanlig vård rest 1923, kv H. Inskriptioner finns på alla sidor (KI Ljungby kyrkog 205)

Sjökaptenen Olin är begravnen med sin kinesiska hustru Nin i kvarter E. Olin sägs ha varit med i boxarupproret i Kina år 1900. Boxarupproret var en folklig nationalistisk revolt mot européernas exploatering av Kina.

En tragisk händelse i socknen på 1940-talet (KI Ljungby kyrkog 206)

Kyrkogårdens enda omgärdade gravplats finns kvar i kv G. Rest över överstelöjtnanten Oskar Trädgårdh 1914 (KI Ljungby kyrkog 209)

Ett antal biskopar är begravda på kyrkogården norr om kyrkan; Anders Carlsson af Kullberg, död 1851, samt Paul Genberg, död 1871, och hans hustru, på södra sidan vilar Pehr Sjöbring, död 1900, och hans hustru. Ljungby var under cirka 100 år prebende åt Kalmarstiftets biskopar.

Två av kalkstensvårdarna i kv H fick göras nya då grenar från ett av träden i trädkransen ramlat ner och skadat dem.

Sandstensvårdarna med marmorkorsen samt en del av kalkstensvårdarna är i behov av översyn och konservering.

Korsformad vård som efterliknar en trädstam över trotjänarinnan Emelie S (KI Ljungby kyrkog 150)

Tre likadana vårdar med kors i marmor. Den längst till vänster har tappat sitt kors (KI Ljungby kyrkog 171)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren runt om kyrkan är den äldsta delen av kyrkogården och här finns också de äldsta vårdarna bevarade. Kvarteren E-H har under 1800-talet och 1900-talets början utgjort område för familjegravar för samhällets övre skikt. Här finns familjegravar tillhörande några av de mer prominenta familjerna i socknen. Under en längre period var området belagt med grus

och flera av gravplatserna omgärdades av stenramar eller pollare och kättingar. Vanligt var också omgärdning av häck eller markering med gravkulle. Efter ett beslut på 1960-talet togs i stort sett alla gravplatsomgärdningar bort och ytorna såddes in med gräs. Idag finns endast en gravplats med omgärdning kvar.

De fyra kvarteren rymmer idag många olika typer av vårdar, men karaktäristiskt är framförallt de många äldre höga vårdarna och den stora blandningen av äldre vårdar. Kvarteren har sammantaget ett högt kulturhistoriskt värde och en stark koppling till socknens historia. Ett relativt stort antal vårdar har också ett kulturhistoriskt värde på grund av utformning, ålder eller person- eller lokalhistorisk anknytning.

Samtliga äldre vårdar bör bevaras på plats även då gravrätten gått ut. Nya vårdar bör anpassas i storlek och utformning till områdets karaktär. Det sista bevarade gjutjärnsstaketet bör vårdas och dess yta bör även fortsättningsvis vara belagd med grus.

Vårdarna av gjutjärn ska föras in på församlingens inventarieförteckning tillsammans med vårderna från 1700-talet och de äldsta vårdarna från 1800-talets början och mitt.

Kvarter I och K, Nya delen

Allmän karaktär

Den nya delen anlades och togs i bruk i slutet av 1990-talet. Området är beläget omedelbart söder om den äldsta delen av kyrkogården. I söder och sydost begränsas området av Ljungbyån och i öster ligger prästgården. Mot söder vidtar en blandad lövskogsvegetation av bland annat ek, bok och ask. Tre av kvarteren används för kistbegravningar och kvarter L är ett urngravskvarter. Här finns också en minneslund, kvarter M, i öster. Hela området är besätt med gräs. Måbärsbuskar har använts för att skapa de olika rummen i området. Nya delen har bara delvis tagits i bruk.

Översikt över delar av nya kyrkogården (KI Ljungby kyrkog 222)

Olika typer av moderna vårdar (KI Ljungby kyrkog 231)

Gravvårdstyper

Kvarteren karaktäriseras av medelstora stenar av mestadels röd och grå granit. En vård, i form av ett kors, är av trä med en liten textplatta av metall. Ett fåtal vårdar är liggande, i övrigt stående. Många av vårdarna har en oregelbunden form och ofta naturinspirerade motiv eller ett enkelt kors.

På ett fåtal av vårdarna finns den dödes yrkestitel nämnd, fabrikör, källarmästare, kantorn och köpman. På minoriteten av vårdarna anges varifrån den döde kommer.

Urgravskvarteret, kv L (KI Ljungby kyrkog 239)

En vård är av trä med metallskylt (KI Ljungby kyrkog 232)

Kulturhistorisk bedömning

Nya kyrkogården anlades i slutet av 1990-talet. Området har en för tiden typisk utformning med en mjukare plan än de äldre delarna av kyrkogården. Bland gravvårdarna märks en större frihet i utformningen än under 1900-talets andra hälft. I det fortsatta bruket av området bör den plan som finns för områdets utformning följas.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

På Ljungby kyrkogård har människor begravts under lång tid. En vandring över kyrkogården berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden och på sorgarbete i stort. De enstaka gravvårdarna och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. De rymmer information som handlar om person- och/eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/gårdsnamn och titlar. På Ljungby kyrkogård förekommer titlar såsom exempelvis häradshövdingen, kontraktsprosten, hemmansägaren, biskopen, stationsmästaren, mjölkbedömare, kvarnägaren och skomakaren vilka alla vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten. Gårds- bynamn finns angivet på övervägande delen av vårdar oavsett ålder.

Ljungby kyrkogård har rötter sedan medeltiden. Tre större utvidgningar på 1900-talet har givit dagens omfattning. På den gamla kyrkogården finns något av karaktären bevarad sedan 1800-talet med de äldre, i vissa fall monumentala, vårdarna i kvarter E-H. I kvarter G söder om kyrkan finns kyrkogårdens enda gravplats med omgärdning, i form av ett gjutjärnsstaket bevarat. Speciellt på den gamla delen finns kulturhistoriska värden som förknippas med konsthistoria och lokalhistoria. Delar av övriga kvarter visar rester av gravvårdskaraktär från 1900-talets början med ofta klassicerande vårdar i olika utförande. De enkla linjegravssystemen, som under lång tid var utmärkande för kyrkogårdarna, har ofta blivit styvmoderligt behandlade. Linjegravarna visar dock på sociala skillnader i samhället och har ett socialhistoriskt värde. På Ljungby kyrkogård finns enstaka rester av linjegravssystem. I den fortsatta skötseln av kyrkogården bör man vara uppmärksam på bevarandet av företeelsen.

I många av de enstaka gravvårdarna finns kulturhistoriska värden att tillvarata. Det kan handla om personhistoriskt eller lokalhistoriskt värde om socialhistoriskt eller stilhistoriskt värde. På Ljungby kyrkogård finns en vård från slutet av 1700-talet samt ett antal vårdar från början och mitten av 1800-talet som alla långsiktigt ska bevaras. Det gäller även gjutjärnskors och värden med gjutjärnsurnan, liksom de riktigt ålderdomliga kalkstenshällarna. Samtliga dessa vårdar bör föras in på församlingens inventarieförteckning.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Ett kulturhistoriskt värde finns i kyrkogårdens struktur som sådan med de olika tidsskikten, som speglar olika skeden i kyrkogårdens utveckling.
- Ljungby kyrkomiljö har en lång tradition, med rötter i medeltiden, som religiöst centrum och samlingsplats i socknen. Kyrkogården utgör ett samhällshistoriskt och pedagogiskt värdefullt tidsdokument.
- På Ljungby kyrkogård finns exempel på vårdar från 1700-talet och fram till idag. Flera av gravvårdarna har ett person- eller lokalhistoriskt värde som berättar om Ljunbyholms historia.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Lantmäteriet

Boström, R. Ljungby kyrka Ljungby hembygdsförening 1981
Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992
Danielsson, J P. Ljungby kyrkokronika. Kalmar 1942
Fransén. E. Ljungby socken i Kalmar län. Kalmar 1948
Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm
2001
Hammar skjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län.
Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985
Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999
Roos, T. Ljungby kyrka och kyrkogård. Ljungbyholms krönika. Ljungby hembygdsförening
1970

Muntlig uppgift Kjell Gustavsson